

DET KONGELIGE
BARNE- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENT

Fylkesmannen i Rogaland
Helse- og sosialavdelinga
Postboks 59
4001 STAVANGER

Deres ref
2006/3517

Vår ref
200602929-/ACDS

Dato
31.10.2006

Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon

Fylkesmannen i Rogaland har i brev mottatt i Barne- og likestillingsdepartementet 24. mai 2006 tatt opp en problemstilling vedrørende foreldres klagerett når en barneverninstitusjon benytter tvang overfor barnet og foreldrene er fratatt omsorgen.

Fylkesmannens henvendelse gjelder departementets merknad til § 25 i forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon, fastsatt av Barne- og familiedepartementet 12. desember 2002 med hjemmel i lov av 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester § 5-9 fjerde ledd.

Forskriften § 25 fastslår at bruk av tvang og vedtak om bruk av tvang kan påklages direkte til fylkesmannen, som fatter vedtak i saken. Fylkesmannen prøver om vedtaket er lovlig og forsvarlig. I departementets merknad til bestemmelsen fremgår det at institusjonen skal gjøre klageadgangen kjent for dem det gjelder, og at dette først og fremst vil være beboeren selv og dennes foresatte.

Fylkesmannen spør om departementet mener at foreldre vil omfattes av begrepet "foresatte" også i tilfeller der omsorgen er fratatt dem. Fylkesmannen stiller spørsmål ved om det er i barnets interesse og om det er nødvendig av rettssikkerhetsmessige hensyn at foreldre som er fratatt omsorgen gis klagerett der det benyttes tvang etter § 18 i forskriften. Fylkesmannen viser også til at det kan være en belastning for foreldre å få slike vedtak i posten og hevder at rettssikkerheten blir tilstrekkelig ivaretatt dersom barneverntjenesten blir underrettet om tvangsbruken og ved at tvangsprotokoller skal forelegges tilsynsmyndigheten.

Barnevernloven § 4-18 har regler for ansvaret for omsorgen i foreldrenes sted ved omsorgsovertakelser. Bestemmelsen slår fast at når et vedtak etter 4-12 jf. § 4-8 annet og tredje ledd blir satt i verk, går omsorgen over på barneverntjenesten. Dersom foreldrene ikke også fratras foreldreansvaret for barnet etter loven § 4-20, beholder de et begrenset ansvar for barnet etter at det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse. Omsorgsovertakelse innebærer likevel en sterk begrensning i foreldreansvaret.

Det er noe uklart hva dette begrensede foreldreansvaret konkret består i, selv om enkelte spørsmål har fått sin avklaring gjennom andre bestemmelser i lovgivningen og i forarbeidene til bestemmelsen. For eksempel framgår det av § 4-20 at vedtak om omsorgsovertakelse ikke gir grunnlag for å adoptere bort barnet uten foreldrenes samtykke med mindre foreldrene også er fratatt foreldreansvaret. Også samtykke til særskilte tiltak for barn med atferdsvansker etter § 4-26 hører under foreldreansvaret. Etter pasientrettighetsloven 2. juli 1999 nr. 63 § 4-4 kan barnevernet samtykke til helsehjelp på vegne av barn under 16 år dersom omsorgen er tatt fra foreldrene.

I Innst.O.nr.80 (1991-92) la Forbruker-, og administrasjonskomiteen til grunn at vesentlige spørsmål om valg av skole, utdanning og religiøse spørsmål hører under foreldreansvaret. Videre understreket komiteen betydningen av at de biologiske foreldre, også etter at det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse, vil ha rett til å bestemme/ha innflytelse på spørsmål som ikke angår den daglige omsorgen. Departementet har etter dette i utgangspunktet lagt til grunn at når det er tvil om hvorvidt konkrete spørsmål hører under restforeldreansvaret eller den daglige omsorgen, bør tvilen komme foreldrene til gode i den forstand at spørsmålet bør høre under foreldreansvaret.

Klageretten ved vedtak om bruk av tvang etter § 18 er begrunnet i behovet for rettssikkerhet. Retten til ikke å bli utsatt for ulovlig tvang i institusjoner er av en grunnleggende karakter. Departementet mener på denne bakgrunn at foreldre som er fratatt omsorgen men som har foreldreansvaret i behold, også bør ha rett til å klage etter forskriften § 25 over vedtak om bruk av tvang etter § 18. Departementet ser de innvendinger fylkesmannen fremholder, men finner likevel at de beste hensyn taler for å gi klagerett til foreldre som har foreldreansvaret i behold, selv om omsorgen for barnet er fratatt dem.

Fylkesmannen stiller også spørsmål ved om bruk av tvang etter forskriften § 18 bør anses som enkeltvedtak. Fylkesmannen hevder i denne forbindelse at beslutninger etter §§ 19, 23 og 24 ikke anses som enkeltvedtak.

Etter barnevernloven § 6-1 kan departementet gi forskrifter om at forvaltningsloven skal gjelde for avgjørelser som blir tatt mens barnet oppholder seg i institusjon og etter § 6-2 gjelder forvaltningsloven for klientsaker med de særregler som er fastsatt i denne loven for private institusjoner som er godkjent etter § 5-8. Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon er gitt med hjemmel i § 5-9 fjerde ledd og

gjelder også for private institusjoner, jf. forskriften § 1. Det følger av forskriften § 25 at institusjonens tvangsbruk kan påklages til fylkesmannen. Forvaltningslovens bestemmelser om klage kommer i disse tilfellene tilsvarende til anvendelse.

Departementet har lagt til grunn at et vedtak om bruk av tvang etter forskriften § 18 er å regne som et enkeltvedtak etter forvaltningsloven 10. februar 1967 § 2 bokstav b. Bruk av tvang i akutte faresituasjoner etter § 18 har stor betydning for beboernes personlige integritet, og er en avgjørelse av en slik inngripende karakter at det må regnes som et enkeltvedtak og følge forvaltningslovens saksbehandlingsregler med de rettssikkerhetsgarantier det innebærer.

Alle avgjørelser om bruk av tvang etter rettighetsforskriften er enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Forvaltningslovens regler om saksbehandlingen ved enkeltvedtak skal således følges. Når det gjelder bruk av tvang etter forskriften §§ 19, 23 og 24, som fylkesmannen viser til, er det imidlertid ikke nødvendig å utforme et nytt enkeltvedtak hver gang dersom tvangen følger direkte av plasseringsvedtaket. Bruken av tvang anses i disse tilfelle som en oppfølging av plasseringsvedtaket. Også denne tvangen skal imidlertid protokolleres og begrunnes og forelegges tilsynsmyndigheten.

Med hilsen

Kari M. Ofstad (e.f.)

Anne Cathrine Dietz